

Aurelius Augustinus, De doctrina christiana

XL. 60. Dále¹ ti, kteří se označují jako filozofové:² pokud snad řekli něco pravdivého, co se shoduje s naší vírou -- a byli to nejspíš Platónovi stoupenci,³ nejenže se takových věcí nemusíme děsit, ale máme si je u nich přivlastnit a využít pro sebe, neboť oni nejsou jejich právoplatnými držiteli. Egypťané totiž neměli jen modly a těžkou dřinu, jichž se izraelský lid hrozil a před nimiž prchal, ale měli též zlaté a stříbrné nádoby, šperky a pláště,⁴ které si onen lid při odchodu z Egypta potají přivlastnil (nikoli o své újmě, ale na boží rozkaz), aby jich užíval lépe; konečně Egypťané sami jim věci, jichž neužívali náležitě, nevědomky propůjčili a přenechali. A právě tak všechna pohanská učení nemají jen prázdné a pověrečné výmysly, břemena, která znamenají zbytečnou zátěž a jichž se každý z nás, když veden Kristem odchází z pohanského společenství, musí hrozit a jimž se musí vyhýbat, ale obsahují též svobodné nauky, jichž může pravda dobře použít, dále velice užitečné mravní příkazy, a konečně je u nich možno nalézt některé pravdy o uctívání jediného Boha.

Toto své zlato a stříbro ovšem nevytvořili sami, ale jako by je vydobyli z jakýchsi dolů všude se rozlévající božské prozřetelnosti, zneužívají jej však zvráceně a bezprávně ke službě démonům; křesťan, duchovně se vydělující z jejich bídne společnosti, jim je tedy má odebrat, aby mohlo být k dispozici oprávněnému užití v kázání evangelia. A budeme smět přejmout, vlastnit a obrátit k užítku křesťanství také jejich pláště, což jsou sice ustanovení lidská, ale pro lidskou společnost vhodná a v tomto životě se bez nich neobejdeme.

61. Co jiného ostatně učinili mnozí dobří a věrní křesťané? Nevidíme snad, jakým množstvím zlata a stříbra i pláštěů byl obtížen při svém odchodu z Egypta přesladký učitel a přeblažený

¹ Augustin se dostává k vrcholnému místu svého pojednání o možnosti a nezbytnosti obrátit výtobytky pohanské kultury ve prospěch křesťanství; po jednotlivých disciplínách se dostává k pohanské filozofii: pasáž je známá jako výklad o "egyptské kořisti".

² V *De civitate Dei* VIII,1 interpretuje Augustin "filozofa" řeckým překladem výrazu jako "milovníka moudrosti"; vezme-li se v úvahu křesťanské pojetí moudrosti, jež je vlastně totožná s Bohem, je pojem "pohanský filozof" vlastně protimluvem. Proto zde autor relativizuje výraz "filozofové" dodatkem *qui vocantur*, "kteří se označují".

³ Augustin má na mysli spíše novoplatoniky. O Platónovi i o jeho žácích a následovnicích mluví v podobném smyslu jako zde v *De civitate Dei* VIII,4nn. Platónovo učení je ze všech antických filozofických systémů křesťanskému teologickému i etickému myšlení nejbližší zejména konceptem reálné existence jediného Boha a jeho vlastností. Toto stanovisko zastávali i starší řečtí otcové (Klement Alexandrijský, Órigenés).

⁴ Srv. *Ex* 3,22; 11,2; 12,35 -- 36; závěrečný z uvedených veršů Exodu (12,36) končí slovy "tak vyplenili Egypt". Podobnou interpretaci "egyptské kořisti" či "egyptského plenu", jakou přináší Augustin, nacházíme již u Órigena, z latinských křesťanských autorů u Tertulliana a Hilaria z Poitiers.. – Izraelci s sebou při odchodu z Egypta vzali stříbrné a zlaté šperky, ozdoby a pláště, a učinili tak na přímý Hospodinův pokyn. Mravní stránku tohoto jednání bylo možno zpochybňovat, čehož využili gnostikové a manichejci, kteří i na základě tohoto vyprávění poukazovali na nedokonalost Starého Zákona a starozákonního Boha Stvořitele.

mučedník Cyprianus? Nebo Lactantius? A Victorinus, Optatus, Hilarius⁵ -- abych pomlčel o živých?⁶ Co nesčetní Řekové? Právě to učinil jako první sám nejvěrnější služebník Hospodinův Mojžíš, o němž je psáno, že byl vychován ve veškeré egyptské moudrosti.⁷ Pohané, oddaní svým pověřčivým zvykům, by nikdy, a zvláště ne tehdy, když ještě odmítali Kristovo jho a křesťany pronásledovali, nebyli neposkytli nauky, které jim byly užitečné, kdyby tušili, že budou obráceny ve prospěch úcty k jedinému Bohu a že tento kult jednou jejich jalové modlářství vyvrátí: odevzdali své zlato, stříbro a pláště božimu lidu, když vycházel z Egypta, aniž věděli, jak to, co dali, bude obráceno ve prospěch služby Kristu. Tedy to, co čteme v Exodu, je nepochybně předobrazem právě této situace (přičemž nevylučuji jiný, stejně dobrý nebo lepší výklad).

⁵ Thascius Caecilius Cyprianus, africký církevní spisovatel, Kartágo asi 210/15-- 258; Lucius Caecilius Firmianus Lactantius, církevní spisovatel pův. z Afriky, asi 260--317 v Trevíru; Victorinus de Petavia, církevní spisovatel, jeden z prvních lat. exegetů, + asi 304; Optatus de Mileve, církevní spisovatel, biskup v numidském městě Mileve, kol. pol. 4. stol.; Hilarius Pictaviensis, církevní spisovatel v Galii, bojovník proti arianismu, asi 315--367; srv. J. Doignon, *Nos bonns hommes de foi, Cyprien, Lactance, Victorin, Optat et Hilaire*.

⁶ 1.kniha spisu (a tudíž celá první část, sepsaná před přerušením ve 3.kn., XXV,35) byla tedy sepsána před rokem 397, neboť v tomto výčtu již zesnulých autorit není zmíněn Ambrož Milánský, který zemřel 4. dubna uvedeného roku.

⁷ Sk 7,22